

ABSZTRAKT

A bioetika az elmúlt évtizedekben jelentősen kibővült, nemcsak a tudományos életben, hanem a politikai színtéren is. A fejlődés ellenére azonban a bioetika története módszertani vitákat mutat a terület közreműködői között. A viták általában a bioetikának a filozófiai elmélettel való összetett és vitatott kapcsolatával, a közreműködők perspektívizmusával és "a magasröptű etikai elméletekre való hagyatkozással", valamint "a bioetika alkalmazott jellegével kapcsolatos szkeptícizmussal" kapcsolatosak, ami tovább utal az erkölcs és az erkölcsi ítéletek logikájának és episztemológiájának értelmezési különbségeire. Másfelől azt állítják, hogy a pragmatikus etika, főként az etika különböző felfogásainak összetevőit magába foglaló, interdiszciplináris jellege és gyakorlati fókusza miatt, a bioetika módszereivel és céljaival kapcsolatos vitákat a kontextus figyelembevételével kerüli el az etikai vizsgálódások és a módszertani kérdések területén.

Ebben a disszertációban ezért a bioetika módszertani dimenzióinak vizsgálatára összpontosítottam, kiemelve a terület aktuális kérdéseit, köztük a terhességi bérnyaságot, az egészségügyi ellátások elosztását és racionalitását, valamint az afrikai szervkereskedelmet. Összességében a bioetika módszertanát és céljait elsősorban a pragmatista etika aspektusából vizsgáltam, John Dewey etikájának vonalát követve. A bioetika konkrét, erkölcsileg problémás helyzeteire is rákérdeztem, hogy jobban megvilágítsam a pragmatikus bioetika módszereit, és megmutassam gyakorlati hasznosságát az adott kontextusban felmerülő konkrét erkölcsi dilemmák megoldására.

A disszertáció hét fejezetre tagolódik. Az első fejezetben a tanulmány háttérét tárgyalom, és a bioetika módszertani terepének, vitatott jellegének bemutatásával lokalizálom a tanulmány problémáit. A továbbiakban megvizsgálom az erkölcs logikája és episztemológiája, az erkölcsi ítéletalkotás és döntéshozatal, az erkölcsi kérdések természete és a bioetika gyakorlati céljai körüli vitát, és lokalizálom azt az eljárást, amellyel a pragmatista bioetika elkerüli a bioetika módszertani vitáját.

A második fejezetben a bioetika módszertani dimenzióit vizsgálom, és bemutatom, hogy a pragmatista megközelítés és a kontextus figyelembevétele milyen értelemben releváns a bioetikai vizsgálatokban. Áttekintést nyújtok továbbá a globális délen és keleten nemrégiben bevezetett kontextusérzékeny bioetikai módszertanokról, elméletekről és elvekről, és bemutatom a kontextusalapú bioetikai kutatások és bioetikai tanácskozások relevanciáját. Elemzem továbbá az erkölcs episztemikus alapját és a bioetika természetét, és érvelek a bioetika pragmatista-empirikus fordulatainak relevanciája mellett a konkrét bioetikai dilemmákkal kapcsolatos elméleti-konceptuális vizsgálatban és döntéshozatalban.

A harmadik fejezetben a bioetika metamódszerének tárgyalását Dewey etikájának és a terhességi bérnyaság esetének vizsgálatával viszem tovább. Elsősorban Dewey etikai vizsgálati módszerét és a pragmatista bioetikát tekintem át, majd azonosítom a pragmatista bioetikai vizsgálat lépéseit. E lépések segítségével a gesztációs bérnyaság erkölcsi dilemmáját a társadalompolitikai megközelítés igénylő közügy szintjén vizsgálom, és pragmatikus megoldási lehetőségeket javaslok. A fejezet utolsó részében jelzem, hogy milyen jelentőséggel bír Dewey újítása, az

oktatás, a deliberatív demokrácia és az intézmények hangsúlyozása, mint a különböző társadalmi kontextusokban felmerülő bioetikai kérdések megoldásának alapja.

Ezután a negyedik fejezetben az egészségügyi ellátások elosztásának és racionalitásának az etikai dilemmáját vizsgálom a pragmatista etika szemszögéből, ismét főként Dewey munkásságát követve. Az allokáció erkölcsi dilemmája mindig magában foglalja a racionalitást a szolgáltatás megtagadását valakitől mások javára. Az allokáció és a racionalitás tétele ilyen vonatkozásai, valamint a betegség és az egészség normatív-relációs aspektusa erkölcsileg ellentmondásossá teszik a problémát. Ezért nehéz az egészségügyi erőforrások elosztására és racionalizálására vonatkozó, különböző kontextusokban alkalmazható, elfogadott és igazságos elv vagy elvek kialakítása. Ezért ebben a fejezetben amellet érvelek, hogy az egészségügyi ellátás elosztásának erkölcsi kihívásait nem az elvekre való hivatkozással, hanem inkább olyan tanácskozással kellene kezelni, amely a tanácskozás pragmatikusabb és demokratikusabb megközelítését alkalmazza, a kontextus iránti érzékenységgel. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az erkölcsi elvek és értékek jelentéktelenek lennének az egészségügyi ellátás elosztásában.

Az ötödik fejezetben az afrikai egészségügyi rendszerek és a COVID-19 világjárvány kontextusának felhasználásával világítom meg a pragmatista bioetika módszereit, valamint az egészségügyi ellátás elosztásának és az adagolásnak a morális problematikáját. A fejezet első részében kritikusan áttekintem az afrikai egészségügyi válság háttérében álló tényezőket, és pragmatista eszközöket javaslok a régió egészségügyi ellátásának, igazságossági problémáinak kezelésére. A második részben bemutatom a COVID-19 világjárvány alatti világméretű és szubszaharai afrikai helyzetet, és megvizsgálom, hogy az egészségügyi erőforrások elosztásában és racionalizálásában milyen helyet foglalnak el az erkölcsi elvek. Ebben a fejezetben elsősorban az elveken túllépő, a kontextusra érzékeny etikai mérlegelés fontossága mellett érvelek a jelenlegi egészségügyi válságra és világjárványra adott válaszlépések tekintetében.

A hatodik fejezetben a pragmatista bioetika módszereit az afrikai szervkereskedelem helyzetének értékelésével világítom meg. Általánosságban, ebben a fejezetben a pragmatista etikai vizsgálat előző fejezetekben hangsúlyozott lépéseit követve, a szervkereskedelem helyzetét tárgyalom a kontinensen. A szervkereskedelem tágabb értelemben vett morális dilemmáját a bioetika erkölcsfilozófiai hagyományában, valamint a pragmatista bioetika szempontjából is elemzem. Az afrikai erkölcsi problémát más kontextusoktól eltérő módon vizsgálom, túllépve az altruizmus és a szervhiány pusztá erkölcsi dilemmáján, amelyet a mainstream etika azonosít. Ehelyett a kérdést a régió rendszerszintűbb, strukturális, társadalmi-gazdasági és politikai problémáiba helyezem. Az utolsó részben olyan megoldásokat azonosítok, amelyeket etikai mérlegelés útján lehetne kikísérletezni a szervkereskedelem problémájának megfékezésére.

Az utolsó fejezetben összefoglalom és lezárom a disszertáció egészét. Ebben a fejezetben összefoglalom a tanulmány módszertani és gyakorlati céljait, és a tanulmány problémáival és célkitűzéseivel összhangban összefoglalom a főbb érveket és következtetéseket.

KULCSSZAVAK

Bioetika; kontextusetika; pragmatizmus; John Dewey; terhességi bérnyomás; egészségügyi ellátás elosztása és adagolása; szervkereskedelem, afrikai egészségügyi rendszerek; COVID-19.